

Un bisbe contra el règim

“**E**l poble basc té unes característiques pròpies de tipus cultural i espiritual, entre les quals es destaca la seva llengua mil·lenària. Aquests trets peculiars donen al poble basc una personalitat específica, dins el conjunt de pobles que constitueixen l'estat espanyol actual. El poble basc, de la mateixa manera que els altres pobles de l'estat espanyol, té el dret de conservar la seva identitat, cultivant i desenvolupant el seu patrimoni espiritual, sense perjudici d'un saludable intercanvi amb els pobles veïns, dins una organització sòcio-política que reconegui la seva justa llibertat.” Tot i la vigència d'aquestes paraules, no han estat pronunciades per Xabier Arzalluz, ni per Juan José Ibarretxe, ni per cap altre pes pesant del Partit Nacionalista Basc al darrer Aberri Eguna. És un fragment de l'homilia, titulada “El cristianismo, mensaje de salvación para los pueblos”, que el bisbat de Bilbao va manar llegir a totes les parròquies de la seva diòcesi el diumenge 24 de febrer del 1974. Aquella lectura va originar un enrenou considerable, fins al punt que el govern que aleshores presidia Carlos Arias Navarro va acordar, sense la presència de Franco, l'expulsió de l'estat espanyol del bisbe Añoveros i el seu vicari general, José Àngel Ubieta, i el trencament de les relacions diplomàtiques amb la Santa Seu.

Antonio Añoveros, nascut a Pamplona el 13 de juny del 1909, havia esdevingut bisbe de Bilbao el desembre del 1971, en un moment que aquesta diòcesi era de les més conflictives de tot l'estat espanyol. Una gran part dels capellans bascs estaven fortament polititzats i, de fet, durant els anys anteriors hi havia hagut conflictes. Per exemple, el 1960, 300 sacerdots bascs van enviar una carta als seus bisbes en què criticaven el règim franquista. I el 1966, amb motiu del referèndum de la llei orgànica, diverses organitzacions apostòliques basques van fer pública una declaració de disconformitat. El bisbe Añoveros, doncs, va arribar a Bilbao en un moment difícil i, de fet,

S'escauen cent anys del naixement d'Antonio Añoveros. El 1974, quan era bisbe de Bilbao, va escriure una homilia en defensa de la identitat i la llengua del País Basc que va originar allò que per a molts fou el conflicte més greu entre l'Església i la dictadura franquista.

va ser rebut amb hostilitat. Provenia de la diòcesi de Cadis, d'on havia estat bisbe des de l'any 1964. En aquesta ciutat andalusa, Añoveros va començar a mostrar la seva preocupació pels problemes dels ciutadans, i renuncià, fins i tot, a una reforma de la catedral en benefici de l'ajut als més necessitats. Per això, en arribar al País Basc va prendre consciència de la situació que vivien un gran nombre de capellans que havien estat empresonats pel fet de tenir idees nacionalistes. “Añoveros va aplicar a la seva diòcesi les paraules del papa Pau VI relatives a la situació a Irlanda del Nord, va denegar successives peticions de processament de sacerdots, va ordenar a Càritas que posés fons a disposició dels vaguistes, va donar suport a l'actitud compromesa en conflictes socials d'alguns sacerdots de Portugalete, va visitar els presos polítics de Basauri...”, explicava Vicente Cárcel, membre del Tribunal Suprem de la Signatura Apostòlica, en un article publicat el 1997.

Sigui com sigui, l'homilia del bisbat de Bilbao va arribar en un moment en què l'Església espanyola havia rebut

El bisbe de Bilbao monsenyor Antonio Añoveros.

“Añoveros va tenir la gran idea de parlar amb el papa”

Julio Añoveros, catedràtic de dret comunitari i ex-diputat del PP al Parlament Europeu.

—Vós sou nebot del bisbe Añoveros. Com era ell com a persona?

—Era un home molt obert i simpàtic, a més de ser un gran pastor de l'Església. Li preocupava molt la qüestió social; sempre anava al darrere de les autoritats per demanar la millora de les condicions de feina de la gent.

—Hi va tenir una relació gaire estreta?

—El vaig conèixer a Pamplona quan jo era molt petit. Em va donar la primera comunió i va casar els meus germans. A mi no em va poder casar per culpa d'un atac de lumbàlgia. Venia molt sovint a Barcelona, perquè amb el meu pare es tenien molta confiança. Eren dos germans que s'estimaven molt i estaven en contacte permanent.

—Com va viure la seva família el cas Añoveros?

—Quan el van voler expulsar del país, el meu pare i un meu cosí van anar immediatament a Bilbao. Allà van veure que al bisbat no hi havia ni un ral i que no tenia diners per a viure a l'estranger. A més, ni tan sols se sabia segur on l'enviaven, si a l'Amèrica del Sud o a Roma. Ell vivia molt el carrer i les barriades. Tenia un contacte directe amb el poble i ajudava tothom. Per això no tenia mai ni cinc. La família vam seguir el cas de molt a prop i amb molta preocupació. Quan la cosa es va arreglar, va venir uns quants dies a casa nostra, a Barcelona. Recordo que ens vam atipar una mica de veure que cada dia sortia el seu nom amb lletres grosses als diaris.

—Us va explicar cap detall sobre el cas?

—No va enraonar gaire sobre això. Ara bé, penso que la qüestió es va resoldre perquè va tenir la gran idea de parlar amb el papa Pau VI. No sabem com ho va aconseguir. Després va intervenir-li Tarancón. Li van aconsellar que quan anessin a detenir-lo els recordés que tenia la competència d'aplicar el decret d'excomunicació. El cap de policia que el

volia detenir, que era molt amic seu, es va espantar.

—Què va impulsar el bisbe Añoveros a prendre posició en favor de la identitat i la cultura basques?

—Ell era navarrès i tenia molts amics a Bilbao. Amb molta bona fe va entendre que el poble basc tenia una manera particular de ser i que això s'havia de respectar.

—Però, per què es va arriscar a escriure una homilia tan provocadora?

—No crec que fos tan provocadora. Era una homilia de defensa d'un poble, però tenia més contingut cultural que no polític. De fet, mai no va ser un home nacionalista, això és claríssim.

—Què va significar el cas Añoveros per al règim franquista, a parer vostre?

—Era totalment contradictori que un estat catòlic com l'espanyol patís l'excomunió de tot el govern. Franco no ho podia tolerar. El papa Pau VI, que era molt intel·ligent, va adoptar una posició ferma i va recordar que el concordat s'havia de complir, a més de respectar el pensament dels bisbes. En canvi, per al meu oncle aquell ensurt va ser terrible. Es va posar malalt del cor i es va retirar a un monestir, on va acabar els seus dies com a capellà.

EL TEMPS

Julio Añoveros

favorablement el discurs que el president Arias Navarro havia pronunciat uns dies abans i que va donar lloc a l'anomenat *esperit del 12 de febrer*. Envalentit, el govern espanyol va reaccionar de forma desmesurada contra l'homilia, i exigí, amb amenaces, que el bisbe Añoveros fes una declaració de fidelitat al règim i a la pàtria espanyola. Añoveros s'hi va negar, adduint que l'objectiu de l'homilia no era cap altre sinó tractar de la reconciliació i dels drets de les minories ètniques. Per això, el bisbe va ser sotmès a arrest domiciliari, mentre un avió era a punt per traslladar-lo a ell i el seu vicari general

cap a l'exili. Segons Vicente Cárcel, “no era creïble que les mesures intimidatòries contra monsenyor Añoveros vinguessin de Franco, perquè una llarga experiència mostrava que per sistema s'havia oposat sempre a prendre mesures dràstiques contra l'Església”.

Així doncs, només l'actitud encertada del Vaticà i de la Conferència Episcopal Espanyola va impedir que empitjorés la situació. La solució final, segons que va declarar el cardenal Vicent Enrique Tarancón anys més tard, va venir del cardenal Narcís Jubany, que va proposar que es dictés l'excomunió, sense esmentar cap nom, al responsable de

l'expulsió d'Añoveros. Tarancón assegurava en aquelles declaracions, citades per Vicente Cárcel, que ja portava el document d'excomunicació signat a la butxaca de la sotana. El responsable, en cas d'haver signat l'expulsió, hauria estat el dictador. Tanmateix, segons Tarancón, Franco va obrir els ulls al darrer moment: “Potser perquè tenia moments d'amnèsia i no se'n va adonar fins que hom no li va demanar de signar aquell document. Aleshores se'n va adonar.” I Franco va ser taxatiu: “Però, on aneu?”

Xevi Camprubi